

Ny Forskning i Grammatik

Titel:	Vagthed som høflighedsstrategi: brugen af <i>un peu</i> og <i>quelque part</i> i talt fransk, sammenlignet med dansk	
Forfatter:	Hanne Leth Andersen	
Kilde:	C. Bache, S. Becerra Bascañán, M. Mosegaard Hansen, L. Heltoft og H. Jansen (red.). <i>Ny Forskning i Grammatik</i> 8, 2001, s. 7-22	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive	

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 2001

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Vaghed som høflighedsstrategi: brugen af *un peu* og *quelque part* i talt fransk, sammenlignet med dansk¹

Hanne Leth Andersen

1. Indledning

Vagthed er et (vagt) begreb, som kan forstås på mange måder. Den form for vagthed, jeg i nærværende artikel vil interessere mig for, har et kommunikationelt formål, nemlig at modificere det sproglige budskab, gøre det mindre direkte, mindre aggressivt, og dermed mere høfligt. Dette svarer ifølge Brown & Levinson (1987) til at undgå at true modtagerens *face*, at undgå *bald-on-record*, hvilket disse forfattere definerer som at følge Grices maximer direkte (Grice 1975). Denne form for vagthed er et bevidst sprogligt valg fra den talendes side.

Den kommunikationelle vagthed kan på fransk udtrykkes i en lang række af udtryk, der angiver upræcighed, reduktion, usikkerhed *un (petit) peu*, *quelque peu*, *peut-être*, *d'une certaine manière*, *quelque part*, *plutôt*, *presque*, *probablement*, *disons*, *je veux dire*, *à peu près*. Herunder hører også brug af modalverber eller subjektivitetsmarkører som *je crois*, *je pense*, *je trouve*, *il me semble*. Den usikkerhed, der kommer til udtryk, kan have relation til såvel indhold som form, og formålet er at gøre budskabet mere vagt og at modificere en diskursiv handlings styrke.

1. Dele af nærværende resultater udkommer på fransk i akterne fra det romanske kollokvium om korpuslingvistik i Freiburg, 6.-8. oktober 2000: "La politesse du flou : l'exemple de 'un peu', 'peut-être' et 'presque' en français parlé".

Det er særligt i spørgsmål og anmodninger, at man risikerer at true modtagerens negative face, fordi man udsætter ham for at skulle afvise anmodningen og derved stille sig selv i et negativt lys, eller ved at han overhovedet skal besvare spørgsmål og derved berøves den handlefrihed, som ligger i Brown og Levinsons beskrivelse af negativt face. Nogle af de høflighedsstrategier, der ifølge Brown og Levinson afhjælper denne situation, er netop at være indirekte, at være pessimistisk, at minimere (1987: 131).

Vaghed forholder sig således til Grices maximer på den måde, at den nedtoner udsagnet uden at gøre det mindre sandt (**kvalitetsmaximen**). Der sker ikke noget med informationsmængden, og derfor ændres der næppe heller på **kvantitetsmaximen**, hvor det gælder om at være informativ uden at informere for meget, og heller ikke på **relevansen**. Til gengæld sker der noget med **måden**, hvor Grice foreskriver klarhed, entydighed og korthed. Se eks. (a):

- (a) ... **moi j' estime comprenez** c'est purement littéraire **presque que je trouve moi à mon avis** (orleans/t001)
- (a') ... **jeg regner med forstår De** det er rent litterært **næsten synes jeg efter min mening**

I forhold til det rene referentielle budskab: 'c'est purement littéraire' er det tydeligt, at udsagnet, som det leveres i den givne sammenhæng, er længere og kommer lidt mindre klart frem, men uden at være tve-tydigt. Jeg vil netop adskille vagt sprog fra tve-tydigt sprog, idet et tve-tydigt udsagn per definition indeholder to eller flere distinkte betydninger (cf. Danell 1978: 11), mens det for det vage udsagn snarere gælder, at betydningen bliver sværere at identificere, at den er mindre klar (cf. Channell 1994: 35).

Man kunne for de fremhævede udtryk i (a) sige, at det, de modificerer, er det kommunikationelle indhold, ikke det referentielle. De er der for at gøre udsagnet mere acceptabelt for modtageren, samtidig med at de gør det mindre klart og længere. I (a) ser vi også subjektivitetsmarkører, som ligesom de ovenfor nævnte kan tilføje vaghed eller usikkerhed. Sådanne markører understreger, at det er en personlig udtalelse og at den talende ikke tager fuldt ansvar for den objektive sand-

hedsværdi i det sagte. Her er det således *kvalitetsmaximen*, der angribes (Brown & Levinson 1987: 164: “quality hedges”).

I både eks. (a) og (b) ser vi endnu en type markør, som er med til at gøre udsagnet mindre direkte og mindre aggressivt, og som fungerer som en parallel til subjektivitetsmarkørerne (der altid er 1. person). Det drejer sig om henvendelser til modtageren (i 2. person). Ved at bruge sådanne markører får den talende præsenteret udsagnet, som om det er afhængigt af modtagers accept. Dette gælder udtryk som *tu vois, quoi, si tu veux* :

- (b) ... **vous voyez** c'est c'est **une espèce de** c'est là où on s'aperçoit que effectivement euh il manque **un peu** de coopération ... (Apostrophes 126)
- (b') ... **ser De** det er **en slags** det er der hvor man opdager at der faktisk mangler **lidt** samarbejde ...

I eks. (b) er der endnu en type vaghedsmarkør, nemlig: *une espèce de*. Det er i sig selv et vagt udtryk, der gør den følgende term, oftest et substantiv, mindre præcist defineret (i dette tilfælde skifter den talende imidlertid strategi og begynder på en ny struktur). Det er ikke tilfældigt, at vi finder så mange typer af vaghedsmarkører i de samme udsagn. Det er netop typisk, at de dukker op sammen og støtter hinanden.

Den type vaghed, som jeg har forsøgt at indkredse, er altså karakteriseret ved at være tilføjet til et udsagn og rent konkret og bogstaveligt gøre dette længere. Uden det tilføjede udtryk, hvadenten det er et ord eller en sætning, ville udsagnet være mere kort og præcist; med det tilføjede udtryk er udsagnet svækket. I forhold til Channells skelnen (1994) mellem tre typer af vaghed: 1) tilføjet vaghed; 2) vaghed via valg af vage ord (*chose, truc, quantité de, espèce de*); 3) vaghed via implikatur, drejer det sig altså her udelukkende om den første type.

Det udtryk, jeg primært vil beskæftige mig med, nemlig det franske *un peu*, i sammenligning med det danske *lidt*, kan siges at have en grundbetydning af kvantitet, og kan bruges på to måder, som dog ofte ikke helt kan adskilles: en referentiel brug og en diskursiv eller argumen-

tativ brug i Ducrots betydning. Den bedste måde at se dette på, er nok at betragte disse to typer af brug som to poler på et kontinuum, således at man i det enkelte eksempel søger at bestemme, hvor på kontinuummet det kan placeres eller i hvor høj grad man kan isolere den ene eller den anden anvendelse.

2. Un (petit) peu / lidt

Udtrykket *un (petit) peu* kan beskrives som værende et mængdeudtryk, svarende til det danske *lidt*. Det udtrykker en relativt lille kvantitet, som dog anses for at være positiv, i modsætning til udtrykket *peu* eller, på dansk, *kun lidt*. Denne basisbetydning kan man genfinde i begge de anvendelser som jeg allerede har nævnt, nemlig den referentielle og den diskursive, hvor den første har sin betydning på det propositionelle niveau, mens den sidste angiver diskurs-retningen, sådan som Ducrot udtrykker det.

I den første funktion drejer det sig om kvantitet eller grad, således som det ses i eks. (1) hvor *un peu* har en klar syntaktisk funktion som objekt for *il y a*:

- (1) ... mais aussi je j'ai l' impression qu' il y a [il y a] **un peu** de d'irréalisme dans ce que vous voudriez... (tours, gralgb9, "A01" nr=80)
- (1') ... men jeg har også indtryk af at det er **lidt** urealistisk det De vil ...

Der er i begge disse eksempler en betydning af kvantitet eller grad, som lægger op til den betydning af svækkelse, som også næsten altid er til stede i dette udtryk, selv her, hvor der objektivt set kan siges at være reference til en mængde. Det drejer sig om at fremsætte et synspunkt, som måske er uventet eller i uoverensstemmelse med modtagers forventede synspunkt. Det er svært at afklare, hvorvidt det rent faktisk drejer sig om en lille delmængde af 'irréalisme' eller om det for den talende snarere drejer sig om at fremstille sit synspunkt – nemlig at det modtager vil, er urealistisk – på en mindre direkte måde. I nærværende tilfælde både ved brugen af *un peu*, og ved brugen af subjektivitetsmarkøren *j'ai l'impression que*.

Når *un peu* optræder sammen med præpositionen *de*, sådan som det er tilfældet i eksempel (1), er der iøvrigt en tendens til, at betydningen er referentiell, hvorimod *un peu* uden *de*, som i eksemplerne (2) og (3), har tendens til at have en mindre klart referentiell betydning.

I eksempel (2), hvor *un peu* ligeledes fungerer som objekt, drejer det sig om et spørgsmål, og dermed en trussel mod modtagers negative face, altså per definition om negativ høflighed. Derfor er tendensen til at bruge vage eller indirekte udtryk særlig stærk her.

- (2) / euh je voudrais bien savoir **un peu** sur le travail de l' assistant social euh... (tours, gra2dc1, "A02" nr=1)
 (2') / øh jeg ville godt vide **lidt** om en socialassistents arbejde øh ...

Man kan selvfølgelig udmærket forestille sig, at den talende virkelig kun ønsker at vide 'lidt' om modtagers arbejde, men dette ville nemt kunne opfattes som værende uhøfligt. Her drejer det sig om en svækelse af spørgsmålet, som har til formål at være mindre påtrængende ('minimize the imposition', cf. Brown et Levinson 1987: 176).

Un peu kan også modificere et adjektiv eller et verbum:

- (3) / c'est sûr c'est **un peu** impressionnant mais ... (Claire 233)
 (3') / det er klart det er **lidt** imponerende men ...
 (4) / bon ah là j' ai un **peu** perdu le fil/ (tours, gra19as6, "A03" nr=47)
 (4') / altså nu har jeg **lidt** tabt tråden ...

I disse funktioner kan betydningen af målbar mængde eller grad ikke afvises, men det er ret klart ud fra eksemplerne, at *un peu/ lidt* snarere skal angive, at den talende er opmærksom på ikke at overdrive og således risikere at bryde kvalitetsmaksimen. Man kunne om eksempel (3) sige, at *un peu* har betydning på to forskellige niveauer, en referentiell betydning (grad) og en argumentativ betydning (modifikation). Dette er sværere, når det gælder eksempel (4), idet man ved en eventuel gradsbetydning vil opnå et brud på kvalitetsmaximen, fordi det simpelthen er svært at forestille sig, hvordan man kan miste tråden i for-

skellige grader. Når *un peu* bruges til at modificere et verbal, hvis valens er opfyldt, således at *un peu* ikke kan tolkes som objekt, er det næsten altid den argumentative betydning: her indrømmer den talende at have tabt tråden, men udtrykker denne lidt delikate situation så høfligt som muligt ved at bruge markøren *un peu*.

Det ses også af oversættelsen i eksempel (4'), at *lidt* har samme placering som en række andre vaghedsmarkører: *på en eller anden måde, et eller andet sted*. Læg mærke til at disse markører mister deres diskursive betydning og får en mere klart referentiel betydning, når de efterstilles. Således er det i eksempel (4''') spørgsmålet, hvordan eller hvor konkret, den pågældende konkrete tråd er blevet tabt:

(4'') / altså nu har jeg **på en eller anden måde** / (?) **et eller andet sted** tabt tråden

(4''') / altså nu har jeg tabt tråden **på en eller anden måde** / **et eller andet sted**

Vi har indtil nu set *un peu* i en række veldefinerede syntaktiske funktioner, nemlig som objekt, hvilket er en almindelig funktion for et nominalsyntagme som *un peu* (eksempel (1) og (2)), og som adverbial i forbindelse med et adjektiv (eksempel (3)) eller et verbum (eksempel (4)). I oversættelsen af eksempel (4) viste det sig imidlertid, at *lidt* blandt andet via sin placering i sætningen lod til at fungere som et mådesadverbial og til at være klart ikke-referentiel.

Det er især brugen af *un peu* som en slags mådesadverbial, der er interessant, idet det er i denne brug, der er tale om et egentligt kategori-skift og hvor man således kan tale om, at udtrykket grammatikaliseres som en modifikator. *Un peu* skifter altså syntaktisk funktion samtidig med at udtrykket semantisk går fra at have en mere referentiel betydning til at have en mere diskursiv eller argumentativ betydning.

(5) ... tout le monde a **un peu** des choses à cacher si vous voulez ...
(Apostrophes 101)

(5') ... alle har **lidt** noget at skjule ik'

(6) ... lorsque euh on a commencé à créer **un petit peu** cette pa-

roisse dans ce quartier euh on a cherché **un petit peu** quel était le style que l'on donnerait à la paroisse comme c'était un quartier absolument nouveau on a pris **un peu** comme décision dès le point de départ qu' on ne voulait nullement... (tours, gra19as5, "F11" nr=1)

- (6') ... da vi **lidt** begyndte at skabe denne her menighed i det her kvarter så søgte vi **lidt** efter hvilken stil vi skulle give menigheden eftersom det var et helt nyt kvarter besluttede vi **lidt** fra starten at vi overhovedet ikke ville...
- (7) / moi je suis **un petit peu** le garde fou (?) de tout ça ... (TV5 Europe, La vie à l'envers, 15 janvier 2000)
- (7') / jeg er **lidt** chef for alt det her ...

I ovenstående eksempler er det svært at sige, præcist hvilken præcis syntaktisk betydning *un peu* har. Det samme gælder for *lidt* i de oversatte eksempler, hvor man overalt som erstatning for *lidt* kunne anvende udtrykket *på en eller anden måde*, som også netop angiver vaghed.

Man kan iøvrigt iagttage at *un peu* ofte optræder sammen med diskursmarkører som *tu sais* og *tu vois*:

- (8) / **tu sais un peu** Sophie – elle: elle: elle suit des études là et l'année prochaine: ... (Follic 196)
- (8') / **du ved godt** Sophie ik' hun læser dér og næste år ...
- (9) ... et à l'époque 'fin **tu vois un peu** comme il y avait sur le bord de la route quand on y allait ... (Colonie de vacances 024)
- (9') ... og dengang altså **kan du godt huske** at ved vejkanten når vi tog derud var der ...

Her har jeg valgt at oversætte *tu sais un peu* (8) med *du ved godt*, idet der ikke findes nogen parallel brug med *lidt* i denne sammenhæng. Det er også *godt*, der bedst gengiver *un peu* i *tu vois un peu* (9).

Tidligere i teksten, i eksempel (2), sås verbet *savoir* brugt med *un peu* som objekt. Man kan imidlertid konstatere at *savoir* og *un peu* meget

ofte bruges sammen, uden at *un peu* har objektsfunktion, men snarere er adverbial og modificerer hele udtrykket:

- (10) ... et cela pour éviter que plus tard en en commençant une carrière on n'ait que des conceptions théoriques mais que l'on sache **un peu** à quoi correspond la réalité / (tours, faf01gb6)
- (10') ... og det for at undgå at man senere når man begynder på en karriere kun skulle have teoretiske begreber men at man også skulle vide **lidt** hvad virkeligheden svarer til /
- (11) / il faudrait euh regarder de très près la composition des ministères et voir **un peu** le changement des ministres dans chaque département ministériel ... (tours, faf01gb6, "F04" nr=28)
- (11') / man skulle se meget tæt på ministeriernes opbygning og se **lidt** på udskiftningen af ministre i hvert ministerielt departement ...

I denne brug finder vi også *un peu* efterstillet i forhold til den størrelse, der modificeres:

- (12) / oui oui mais . oui moi je trouve qu'il a un air de de gros (tourse?) **un peu** (<) 'fin ... (Anita 12F-077)
- (12') / ja ja men ja jeg synes han ser ud som en stor (bjørn?) **lidt** ...

For at svække et udsagn som kunne virke stærkt eller overdrevet, som fx en sammenligning, som den talende alligevel ikke helt kan eller vil stå inde for, finder vi ofte *comme* sammen med *un peu*:

- (13) / oui je le pense c'est un homme qui règne il règne c'est un vrai règne vraiment il règne tout seul **un peu comme** un monarque absolu... (tours, faf01gb6, "F04" nr=46)
- (13') / ja jeg mener det er en mand som regerer han regerer det er et rigtigt rige virkelig han regerer helt alene **lidt som** en enevældig monark ...

I alle disse eksempler kan vi konstatere, at udtrykket *un peu* bruges i en funktion som ikke kan siges at være rent referentiel med angivelse af en relativ kvantitet, men at det også har en diskursiv eller argumentativ

funktion i Ducrots betydning (Ducrot, 1995). Denne funktion kan være mere eller mindre fremtrædende i de forskellige tilfælde.

Det er oplagt at spørge sig selv, hvorfor *un peu* så let påtager sig den diskursive funktion som vagheds- og høflighedsmarkør, mens *peu* alene slet ikke kan bruges i denne sammenhæng. Ifølge Ducrots topos-teori går den argumentative styrke i de to udtryk i hver sin retning: *un peu* er en de-realiserende modifikator (*modificateur déréalisateur*), idet den bibeholder kontekstens argumentative retning, men svækker den. *Peu* er derimod de-realiserende i den forstand at den ændrer kontekstens argumentative retning, således at den i modsætning til *un peu* peger imod den negative pol. Netop denne negative betydning i konteksten gør *peu* ubrugelig som høflighedsmarkør. Dette er helt parallelt for det danske *lidt* i forhold til *kun lidt*.

Udover at *un peu* som mange andre vagheds- og høflighedsudtryk er meget brugt i særlige typer af udsagn, så er der også særlige kontekster, i hvilke frekvensen af *un peu* er meget stor. Det gælder fx videnskabelige seminarer, kollokvier og kongresser, hvor deltagerne fremsætter egne teorier og ideer over for kolleger, som de som oftest har stor respekt for. Her er det nyttigt at kunne modificere udsagnet uden at ændre på dets indholdsmæssige værdi: kvaliteten er den samme, måden en lidt anden. Et par eksempler fra et kollokvium i Freiburg, som jeg deltog i i oktober 2000, belyser dette ganske udmærket:

(14) ... c'est une thème qui poursuit **un peu** le thème de ce matin ...

(14') ... det er et tema som **lidt** fortsætter temaet fra i formiddags ...

(15) ... cette problématique se situe **un peu** entre la syntaxe et la sémantique ...

(15') ... denne problematik placerer sig **lidt** mellem syntaks og sémantik...

(16) ... je me pose **un peu** la question

(16') ... jeg stiller mig **lidt** spørgsmålet ...

(17) ... je considère **un peu** l'acadien comme une langue qui ...

(17') ... jeg regner akadisk **lidt** for et sprog som...

Der er ikke tale om egentlig kvantitet i nogen af disse udsagn. Alle er klare i deres betydning og kan ikke gradbøjes, hvis det ikke netop er med det formål at modificere styrken i selve assertionen, i selve den illokutionære handling. Den talende fremsætter et indhold, men fremlægger det med en vis forsigtighed. *Un peu* eller *lidt* fungerer som adverbial, dog ikke et adverbial, der modificerer sætningens verbal, men et udsigelsesadverbial. Det er denne flytning fra det propositionelle indhold til det illokutionære, der kan betegnes som en grammatikalisering af udtrykket.

I dansk forskningsmæssig sammenhæng dukker udtrykket *lidt* også ofte op. Også her er flytningen fra den referentielle kvantitets- eller grads-betydning åbenlys, ikke blot semantisk, men også syntaktisk, idet *lidt* i sin høflighedsbetydning ikke har samme placering i sætningen som *lidt* i mere referentiel betydning. Således hørte vi som indledning til et foredrag på SHF-seminaret i Gilleleje i november 2000 følgende udsagn (18), som klart adskiller sig betydningsmæssigt fra (19):

(18) jeg har **lidt** ændret titel

(19) jeg har ændret titel **lidt**

Et eksempel (19) er der eksplicit tale om en mindre ændring af titlen på det påbegyndte foredrag, hvorimod der i (18) egentlig ikke siges noget om, hvor meget eller lidt ændringen omfatter. Det kunne nemt dreje sig om en helt anden titel, idet der i følge den teori jeg bruger, ikke er ændret på det propositionelle indhold: titlen er ændret. *Lidt* har ikke kvantites- eller gradsbetydning her, men tjener til at svække assertionen.

3. *Quelque part* / et eller andet sted

Et andet sted, hvor dansk og fransk er påfaldende ens i brugen af vaghedsmarkører, er udtrykket *quelque part* / *et eller andet sted*. Dette udtryk er sprogbrugerne ofte anderledes bevidste om end om deres brug af *un peu* / *lidt*, nok fordi *quelque part* / *et eller andet sted* fylder mere og også i sin rene referentielle betydning har en ikke blot relationel betydning, men en klar, omend ubestemt, stedsbetydning.

Stedsbetydningen findes som oftest udtrykt efter bevægelsesverber, især *aller*:

- (20) ... eh bien quand euh lorsque vous allez **quelque part** euh l'attitude des gens qui vous reçoivent c'est tout à fait différente (sic) ... (orleans/gra010.txt, JI 758)
- (20') ... øh når De tager **et eller andet sted** hen øh så har de folk der modtager Dem en helt anderledes holdning ...

Men også verber der udtrykker placering, enten i dynamisk betydning, som fx ved *placer* (eksempel (21)), eller statisk, som fx ved *il y a* eksempel (22):

- (21) ... même si on a quelqu' un qui n' est pas très doué on arrivera toujours à le placer **quelque part** euh par relations ... (orleans/t004.txt)
- (21') ... selv om man har en eller anden der ikke er særligt dygtig så kan man altid placere ham **et eller andet sted** øh ved hjælp af forbindelser ...
- (22) ... je crois bien il y en a peut-être **quelque part** mais ils ne servent plus ... (orleans/t026.txt, i 654)
- (22') ... jeg tror nok at der måske er nogen men de bruges ikke mere ...

Når vi har at gøre med statisk placering, kan vi finde andre verber, som fx *trouver*, *lire* (eksempel (23)), *voir*, *entendre*, *avoir mal* etc.:

- (23) ... je me rappelle avoir lu **quelque part** qu' il y avait des manifestations ... (orleans/t006.txt, i 272)
- (23') ... jeg kan huske jeg har læst **et eller andet sted** at der var demonstrationer ...

Den argumentative betydning af *quelque part / et eller andet sted* er muligvis forholdsvis ny og svarer til udtryk som *d'une certaine manière*, *en quelque sorte / på en eller anden måde*, hvor det er bemærkelsesværdigt, at ihvertfald sidstnævnte danske udtryk er blevet meget slidt og i høj grad bruges til at karrikere andre, især folk med lavkøbenhavnsk accent. I

det første af følgende eksempler² er *quelque part* en overført stedsbetydning (24), og det er måske via denne, at man når frem til den diskursive brug, som slet ikke kan siges at have nogen konkret stedsbetydning (25):

(24) ... ben euh dans la mesure euh je pense que dans la mesure où on anime euh il y a toujours **quelque part** une une part euh d' éducation donc euh ... (lancom/ff.txt F 23)

(24') ... øh så længe øh jeg mener så længe der er nogen der står for det sociale øh er der altid **et eller andet sted** noget uddannelse i det øh ...

(25) ... euh dire que les femmes conduisent mieux que les hommes ce sont souvent les hommes qui le disent d' ailleurs et c' est une façon **quelque part** encore une fois de renforcer un certain nombre d' idées préconçues ... (lancom/ff.txt E2 4)

(25') ... øh at sige at kvinder kører bedre end mænd det er iøvrigt ofte mænd der siger det og det er en måde **et eller andet sted** at styrke en række forudfattede meninger på ...

Vi ser altså at den konkrete lokative betydning forsvinder, og at udtrykket får en kommunikativ værdi i stedet, ganske som vi så det for *un peu*. Vejen ser ud til at gå via den mere abstrakte betydning som i eksempel (24), og også via den overførte betydning i et følelsesmæssigt univers, idet man ofte netop se *quelque part* og *et eller andet sted* eller tilsvarende udtryk på andre sprog brugt ved føle-, sanse- og meningsverber, se følgende svenske eksempel, som Claire Blanche-Benveniste har lånt af Lars Lindvall:

(26) **någonstans** blir jag ända berörd av Jack sammanfattaar "genren" på ett bra vis³

Denne reference til et følelsesmæssigt univers kunne være forklaringen på den mere udstrakte brug, idet den alligevel ikke er helt uaf-

2. Jeg vil nøjes med at give enkelte eksempler på fransk og iøvrigt henvise til Blanche-Benveniste (2000), som behandler dette udtryk og andre udtryk indeholdende *part*.

3. Eksemplet stammer fra *Bank of Swedish*.

hængig af verbalets semantik, selvom det ikke er syntaktisk styret af verbalets valens eller rektion. Dette sidste viser Blanche-Benveniste (2000) ved hjælp af eksempler, hvor *quelque part* er foranstillet i forhold til den sætning, udtrykket forholder sig til:

- (27) c'est vrai que **quelque part** c'est un message qui résonne chez nous (Lattuga 3,5)
- (27') det er rigtigt at **et eller andet sted** er det et budskab som vækker genklang hos os
- (28) mais **quelque part** c'est peut-être plus intéressant ((1) Pome 13,11)
- (28') men **et eller andet sted** er det måske mere spændende

Der er semantiske sammenhænge, hvor dette udtryk ikke synes at være helt naturligt, fx når det drejer sig om et resultat (noget perfektivt), som i eksempel (4'') eller i det tænkte eksempel (29), der skal ses i modsætning til (30), hvor det netop drejer sig om noget psykologisk, altså igen det følelsesmæssige univers:

- (4'') / altså nu har jeg **på en eller anden måde** / (?) **et eller andet sted** tabt tråden
- (29) (?) han er **et eller andet sted** blevet en ny person
- (30) han føler sig **et eller andet sted** som en ny person

I modsætning til Claire Blanche-Benveniste (2000), som konkluderer, at den approximative betydning, i modsætning til stedsbetydningen, findes ved alle verber, vil jeg hævde, at den modificerende eller approximative betydning trods alt synes begrænset til kontekster, hvor der refereres til en eller anden form for psykologisk betydning af udsagnet. Dette sker blandt andet ved at *quelque part* / *et eller andet sted* går over til at få en udsigelsesværdi og derfor knytter sig til den talendes (forsigtige) holdning til det udsagte. Betydningen af vaghed og det ikke-truende er altså til stede, og markøren bruges da også i spørgsmål:

- (31) / så **et eller andet sted** arbejder du stadig lidt med det /

Men næppe i anmodninger:

- (32) (?) kunne du ikke **et eller andet sted** tænke dig at hjælpe mig med det her

Claire Blanche-Benveniste (2000) redegør syntaktisk for, hvordan udtrykket i sin stedsbetydning er et adverbial, der hører ind under verbalets rektion, mens det i den approximative betydning er løst tilknyttet hele sætningen. Dette svarer nogenlunde til det, jeg har betegnet som en bevægelse fra det propositionelle indhold til den illokutionære handling.

4. Konklusion

Målet med nærværende artikel har været at vise, hvordan udtryk som *un peu* og *quelque part* og deres danske udgaver *lidt* og *et eller andet sted* kan have flere betydninger. Det er ikke altid muligt at isolere den referentielle og den diskursive / kommunikative betydning, især ikke for *un peu*, hvilket retfærdiggør en placering af de to betydningsindhold som poler på et kontinuum, hvorpå det enkelte udsagn så må placeres. Når udtrykket *un peu* bruges overvejende referentielt, angiver det en relativt lille mængde; når det bruges i sin overvejende kommunikative betydning, modificerer det et udsagn. *Quelque part* bruges referentielt til at angive et ubestemt sted, mens det i sin diskursive betydning ligeledes modificerer det udsagn, det optræder sammen med. Denne modificering har en høflighedsfunktion, og man kan ud fra Brown & Levinsons høflighedsteori forudse, at modificerende udtryk er særligt hyppige i spørgsmål og anmodninger, og mere generelt i kontekster, hvor man ønsker at undgå at true modtagerens face.

Ved at bruge Ducrots argumentationsteori har vi kunnet konstatere, at det ikke er tilfældigt, at det er *un peu*, der har en høflighedsfunktion, fordi det netop drejer sig om en de-realiserende modifikator, der bibeholder kontekstens argumentative retning, men svækker den, i modsætning til *peu*, som vender denne retning. Tilsvarende kunne man ikke tænke sig, at den negative udgave af *quelque part*, nemlig *nulle part*, eller på dansk *ingen steder*, på nogen måde skulle kunne undergå samme form for grammatikalisering og få vaghedsbetydning og høflighedsværdi.

Det gælder altså for både *un peu* og *quelque part*, at de grammatikaliseres: *un peu*, som egentlig er et syntagma af nominal karakter, kan have en diskursiv eller argumentativ betydning, hvor den kvantitative betydning ikke kan tages for pålydende, men nærmest er helt udvisket, og hvor den syntaktiske funktion ligeledes er udvisket, idet det bliver svært at sige præcis, hvad *un peu* i denne adverbial-lignende funktion knytter sig til. *Quelque part* mister sin konkrete stedsbetydning, og går ligesom *un peu* fra at have betydning på det propositionelle niveau (den referentielle betydning) til at virke på udsigelsesniveau (den diskursive betydning).

Kontrastivt kan man iagttage, at de to udtryk har disse to typer af betydning på både dansk og fransk. Også på dansk falder to betydnings typer til en vis grad sammen med forskellige syntaktiske funktioner, og man kan endda iagttage, at *lidt* i forhold til dets betydning har forskellig placering i sætningen.

Jeg mener, at viden om hvordan et udsagn modificeres, så det bliver mere høfligt, er vigtig, ikke mindst i forbindelse med undervisning i fremmedsprog. Ikke fordi brugen af disse udtryk nødvendigvis er særligt forskellig fra fransk til dansk, men fordi det ofte er den type udtryk, man savner i vore elevers og studerendes fransk, og som gør især deres spørgsmål og anmodninger alt for direkte og nærmest uhøflige i indfødte modtageres ører (cf. Debrock et al., 1999). Dette forværres yderligere af, at vi ikke er særligt bevidste om disse fælles mekanismer i vore sprog og derfor ikke kan pege på, hvorfor det virker uhøfligt, og at vi derfor reagerer uhensigtsmæssigt og afvisende.

Korpora

Le corpus Elicop (<http://bach.arts.kuleuven.ac.be/lancom>): *Corpus d'Orléans, Le livre parlé de Tours*.

Corpus de français parisien, tilhørende Anita Berit Hansen, Københavns Universitet.

Korpora tilhørende Gruppen le GARS, Université de Provence: *Claire, Maçon, Follic*.

Korpora tilhørende Université de Paris III: *Apostrophes, Colonie de vacances*.

Korpus tilhørende Thomas Kotschi, Freie Universität, Berlin: *Gespräch über Sprachnormen*.

Henvisninger

- Blanche-Benveniste, Cl. (2000). Grammaticalisation d'un terme de lieu: *quelque part* et *mis à part*. *Recherches sur le français parlé*, n° 16. Aix-en-Provence.
- Brown, P. & S. C. Levinson (1987). *Politeness, Some universals in language usage*, *Studies in Interactional Sociolinguistics* 4, Cambridge University Press.
- Channell, J. (1994). *Vague Language*. Oxford University Press.
- Danell, K. J. (1978). The Concept of Vagueness in Linguistics. *Studia Neophilologica* 50. 3-24.
- Debrock, M. & D. Flament-Boistrancourt, R. Gevaert (1999). Le manque de 'naturel' des interactions verbales du non-francophone en français. Analyse de quelques aspects à partir du corpus LANCOM. *Faits de Langues* 13. Ophrys: Paris. 46-56.
- Ducrot, O. (1995). Les modalisateurs déréalisants. *Journal of Pragmatics* 24. 145-165.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation, P. Cole & J. L. Morgan (eds.). *Syntax and semantics*, vol.3. New York: Academic Press. 41-58.
- Mosegaard Hansen, M.-B. (1998). *Sproglig høflighed*, *Rids* 143. Institut d'Etudes Romanes: Université de Copenhague.
- Nølke, H. (1993). *Le regard du locuteur : pour une linguistique des traces énonciatives*. Paris: Kimé.
- Nølke, H. (1998). Argumentationsanalyse, grundtræk af en modulær sprogvidenskabelig tilgang. *Hermes* 21. 15-38.